

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Donato Carrisi
IL MAESTRO DELLE OMBRE

Longanesi & C. © 2016 – Milano

Translation Copyright © 2017 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-02105-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

DONATO KARIZI GOSPODAR SENKI

Preveo Ljubeta Babović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2017.

*Antoniju, mom sinu.
Suštini mog bića i mom bogatstvu*

Leta gospodnjeg 1521. Devet godina pre smrti papa Lav X izdao je papsku poslanicu koja sadrži jednu svečanu obavezu.

Rim ne sme 'nikada, nikada, nikada' da ostane u mraku.

Papa naređuje da ulice, crkve i zgrade uvek budu osvetljene noću. Lampama ne sme da nedostaje ulja, a u skladištima ni iz kog razloga ne smeju biti potrošene zalihe sveća.

Papino naređenje poštovano je više od trista godina. Ipak, krajem devetnaestog veka, nakon pronalaska električne struje, propis sadržan u papskoj poslanici postao je suvišan.

Istoričari i teolozi dugo su se pitali koji su razlozi naterali Lava X da izda takvo naređenje. Vekovima su bile na delu najrazličitije, ponekad vrlo maštovite teorije. Ali nikada se nije došlo do pravog objašnjenja.

Ipak, papska poslanica nikada nije povučena i dan-danas mrak koji je pao na Rim ostaje nerešena misterija.

ZORA

1

Nestanak električne energije predviđen je za sedam sati i četrdeset jedan minut ujutro. Od tog trenutka Rim će zapasti u novi srednji vek.

Izuzetan nalet nevremena sručio se na grad i traje već skoro sedamdeset dva sata. Živi se u neprekidnim nevoljama, sa provalama oblaka i naletima vetra jačim od petnaest metara u sekundi.

Udar groma pokvario je jednu od četiri centrale koje su obezbeđivale snabdevanje električnom energijom. Kao u domino efektu, havarija se proširila na ostale tri i dovela ih u stanje opasnog preopterećenja.

Da bi se popravio kvar, bilo je neophodno prekinuti snabdevanje električnom energijom dvadeset četiri časa.

Nestanak struje najavljen je stanovništvu prethodne večeri vrlo kratkim saopštenjem. Vlasti su obezbedile da stručne službe rade brzo, kako bi sve vratile u normalu u obećanom roku. Ali zbog nedostatka električne energije, prestaće sve komunikacije. Neće biti nikakvih telefonskih linija, interneta, mobilnih telefona. Nikakvog radija, ni televizije.

Potpuno tehnološko poništenje. I to baš usred nepredviđenih meteoroloških okolnosti.

U sedam i trideset, kada je ostalo samo još nekoliko minuta do isključenja struje, Matilda Fraj bila je u kuhinji i upravo je prala šoljicu iz koje je ispila prvu jutarnju kafu. Stavi je na policu i uze upaljenu cigaretu koja je gotovo visila na ivici mermerne sudopere. Otkri žućkasti kolut na mestu na kojem ju je položila i ostade zagledana u njega neko vreme.

Ponekad se gledanjem u najbeznačajnije stvari pronalazi neočekivani mir.

Matilda je na taj način pronalazila utočište, beg od sopstvenih misli, bilo da se radilo o savijenom uglu stranice nekog časopisa, o samoj ivici nekog malo rašivenog mesta, o kondenzovanoj kapljici koja klizi niza zid. Ali mir nikada nije trajao dovoljno dugo i kada bi kapljicu prosušila pogledom, njen demon dolazio je da je podseti na teskobni pakao u kom je bila zarobljena, da joj ne dozvoli da ga se ikada oslobodi.

Ne smem da umrem. Ne još, reče u sebi. Ali to je toliko želela.

Matildino lice opet se stvrdnu. Prinesse usnama cigaretu i povuče dugačak dim. Onda zabaci glavu unazad i, gledajući u plafon, izbaci iz sebe oblak belog dima, a zajedno sa njim i svu svoju frustraciju. Nekada je bila lepa. Ali se onda zapustila, što bi rekla njena majka, i sa samo trideset šest godina ostala nepovratno usamljena žena. Niko ne bi mogao da zamisli da je nekada bila devojka. Ono što su ljudi videli – kada bi došli u priliku da je vide – bila je jedna još premlada starica.

Sat na zidu pokazivao je sedam i trideset dva.

Matilda izvuče stolicu ispod stola i sede na nju, privuče sebi daljinski upravljač televizora, kutiju *kamela* i limenu pepeljaru. Iskoristi opušak cigarete koju je držala u ruci da njime zapali narednu.

I pogleda pravo ispred sebe.

„Trebalo bi...“ Zatim zastade. „Trebalo bi da te odvedem kod frizera, da ti skрати kosu“, reče zatim u jednom dahu, ozbiljna. „Da, predugačka ti je sa strane“, i pokaza tačno na jednu tačku, za trenutak ispružajući ruku. „I ova šiška na čelu mi se više ne sviđa.“ Klimnu glavom, kao da želi da potvrdi da je to prava stvar koju treba uraditi. „Da, idemo sutra, posle vrtića.“ Začuta, ali ne skrenu pogled.

Bila je zagledana u vrata kuhinje.

Na pragu nije bilo nikoga, ali su na zidu, pored ivice drvenog okvira, stajale neke oznake, njih dvadesetak. Svaka oznaka u različitoj boji i svaka je nosila datum.

Poslednja na vrhu bila je zelena, a pored nje zapisano: „103 cm – 22. maj“.

Matilda se odjednom povratila iz učmalosti, kao da se oslobodila čarolije. Pošto se vratila u stvarnost, zgrabi daljinski upravljač i usmeri ga prema televizoru koji je stajao na kuhinjskom ormanu.

Na ekranu se pojavi zgodna plavuša u kostimu puder-roze boje, snimljena do poprsja. Ispod nje, na pokretnoj traci, natpis: „Izuzetne mere za grad Rim, na snazi od 7 sati i 41 minut 23. februara, do završetka planiranog nestanka struje.“ Spikerka je spokojnim i umirujućim glasom čitala saopštenje, gledajući u pravcu televizijske kamere. „Da bi se izbegli incidenti, vlasti su naredile potpunu blokadu saobraćaja. Neće biti moguće kretanje niti udaljavanje iz grada. Podsećamo vas na to da aerodromi i železničke stanice nisu u funkciji još od juče zbog nevremena. Građanima se preporučuje da ostanu u svojim stanovima. Ponavljam: zbog vaše bezbednosti i bezbednosti vama dragih osoba, ne pokušavajte da napuštate grad.“

Matilda pomisli da ionako nema više nikoga, niti ima neko drugo mesto na koje bi mogla da ode.

„Danju izlazite samo ako je to neophodno. U slučaju potrebe, istaknite beli čaršav na prozor, tako da službe za pružanje pomoći, koje će neprestano kružiti ulicama, mogu da vam priteknu u pomoć. Podsećamo vas da će noću biti obavezno poštovanje policijskog časa koji će stupiti na snagu sat pre sumraka. Od tog trenutka biće obustavljene neke individualne slobode.“

Spokojni glas i srdačno držanje spikerke trebalo je da doprinesu da čitava stvar deluje umirujuće, pomisli Matilda, ali je upravo to izazivalo suprotan efekat. Bilo je u tom njenom držanju nečeg grotesknog i zabrinjavajućeg. Kao u osmehu na licu stjuardese u avionu koji je upravo počeo da pada.

„Policijske snage čuvaće gradske četvrti i imaće široka ovlašćenja da obezbede javni red i suzbiju krivična dela: agenti su ovlašćeni da pristupe hapšenju na osnovu i najmanje sumnje. Počinioci zločina dok traje mrak

biće direktno procesirani i najstrože osuđeni. Ipak, vlasti vam savetuju da se dobro zatvorite u kućama i preduzmete mere opreza, kako biste sprečili nepoznate i zlonamerne da priđu vašim stanovima.“

Dok je spikerka izgovarala tu rečenicu, Matilda Fraj odjednom se sledi i sva se skupi u ramenima.

Plavokosa spikerka odloži papire na sto ispred sebe i pogleda pravo u kameru. „Sigurni u vašu saradnju, ponovo ćemo vam se obratiti izveštajem koji će uslediti nakon završetka vanrednog stanja, kroz dvadeset četiri sata od sada. Kroz nekoliko sekundi zvuk sirena najaviće predstojeći nestanak električne energije i obustavljanje svih veza. Odmah nakon toga stupiće na snagu vanredne mere i planirani nestanak struje zvanično će započeti.“ Spikerka ne pozdravi gledaoce, već samo uputi nemi osmeh u objektiv. Onda se na ekranu umesto njenog lica pojavi natpis „Kraj emitovanja programa“.

Baš u tom trenutku napolju poče da se razleže moćni zvuk sirena.

Matilda pogleda kroz prozor. Napolju je bio dan, mada je nevrema zatamnelo nebo i delovalo je da je pao mrak. Plafonjera u kuhinji bila je upaljena, ali to svetlo nije bilo dovoljno da uteši ženu koja poče pogledom da fiksira sijalicu, u očekivanju da se svakog trenutka ugasi. Ali to se još nije dogodilo. Kiša nije prestajala da pada, a sekunde su se razvukle u nepodnošljivu večnost. Matilda opet pogleda na zidni sat. Sedam i trideset osam. Ne, neće uspeti da sačeka. Morala je da ućutka te proklete sirene koje su joj probijale mozak. Zgnječi drugu cigaretu u pepeljari, ustade od stola i priđe starom mikseru koji nije koristila godinama, ali koji je neobjašnjivo ostao uključen u utičnicu. Uključi ga. Onda dođe red na toster, na kojem pritisnu oba prekidača, pa onda uključi i tajmer. Zatim uključi aspirator iznad šporeta, mašinu za pranje veša, mašinu za pranje posuđa. Bez vidljivog razloga, širom otvori i vrata frižidera. Najzad uključi i radio koji je držala pored sudopere, a koji je uvek bio namešten na stanicu sa klasičnom muzikom. Bah je očajnički pokušavao da se izbori sa kakofonijom zvukova, ali je na kraju podlegao. Tako, nakon što je stavila u funkciju sve kuhinjske aparate i uključila sve lampe,

Matilda Fraj ponovo sede na stolicu, sa namerom da ispuši još jednu cigaretu u nizu. Ponovo se zagleda u zidni sat, očekujući da dovrši otkucavanje pre mraka i tišine.

Dok je kazaljka s naporom otkucavala sekunde, zazvoni telefon.

Matilda pogleda u aparat, sva prestrašena. Bio je to jedini zvuk koji nije ona sama izazvala. Već godinama nije nikoga poznavala i niko se nije bavio njome. Štaviše, kada dobro razmisli, ta naprava ne bi ni trebalo da bude u kući, u tom njenom gnezdu prisilne usamljenosti. U dobrovoljnom zatvoru stvorio se jedan otvor. Zvonjava telefona delovala je kao mešavina buke i urlika i izgledalo je kao da je neko doziva po imenu. Matilda je imala dve mogućnosti: da sačeka da nestanak struje ubrzo stavi tačku na njeno mučenje, ili da to uradi ona sama, tako što će se javiti na telefon.

Niko me godinama više ne poziva telefonom. Niko nema moj broj.

Nije to bila obična radoznalost koja ju je naterala da se osloni na noge i ustane sa stolice. Bilo je to predosećanje. Kada je podigla slušalicu starog digitalnog aparata, bilo je potrebno malo više vremena da njena ruka prinese slušalicu uvetu, dok je neprimetno drhtala. Pre nego što je mogla bilo šta da kaže, Matilda začu kratko električno pražnjenje, nešto poput smetnje na vezi. Onda, usred tog piskavog i neprijatnog krčanja, začu glas.

Glas nekog deteta.

„Mama...“, reče, i zaledi je. „Mama! Mama! Dođi po mene, mama!“, preklinjalo je užasnuto.

Naučila ga je da zapamti kućni broj telefona još prvog dana boravka u vrtiću. Bila je sigurna da mu je lakše da zapamti taj broj, nego broj mobilnog telefona. U glavi joj se vrati scena: kako sedi za stolom u istoj ovoj kuhinji i upravo završava doručak – mleko, keks i marmeladu od grožđa. Matilda je na kolenima ispred njega i vezuje mu pertle na cipe-licama. Njen sin za to vreme ponavlja brojeve redom, a ona čini to isto, ali jedva čujno, da mu ne bi previše pomagala. Htela je da bude sigurna da ga je dobro upamtio.

Ta slika iz prošlosti nestade isto tako kako se i pojavila. Matilda Fraj ponovo se prebacila u sadašnjost, šokirana, ali je konačno uspela nešto da kaže:

„Tobija...“, prinese ruku uvetu, zato što ju je buka aparata za domaćinstvo koja se čula svuda okolo sprečavala da dobro čuje.

„Nemoj da me ostavljaš ovde! Ne ostavljaj me samog!“ Opet krčanje, smetnje na vezi. „Ovde sam“, reče glas sa druge strane žice. „Ja sam...“

Onda najpre prestadoše šumovi. Svetla u kuhinji pogasiše se istovremeno. Oštrica senke sruči se na predmete koji odjednom postadoše nepomični.

Matilda tek tada postade svesna da je i telefonska slušalica postala beživotna.

Tišina koju je ispuštala bila je neprirodna, kao da nikada nije proizvela nijedan zvuk, kao da je ono što je upravo čula bio samo plod njene mašte, ili ludila.

Matilda je sada jače drhtala i nije mogla to da zaustavi. Onda opet pogleda u zidni sat.

Tačno sedam i četrdeset jedan.

2

U sedam i četrdeset jedan sirene prestadoše da odjekuju.

Ali svi će se sećati samog trenutka početka planiranog nestanka struje, ne po istovremenom mrtvilu električnih aparata – decenije tehnološkog napretka nestale u samo jednom trenutku – niti po iznenadnom prekidu veza i klaustrofobičnoj izolaciji koja je potom usledila, nego po nestvarnoj i nepoznatoj tišini koja se kao utvara pojavila iz prošlosti. Mir na koji nijedan stanovnik Rima nije navikao i koji je postao još neprijatniji zbog jednoličnog pljuštanja kiše.

Pa ipak, baš ta iznenadna tišina povrati ga u život.

Izroni iz dubine sna bez disanja, u očajničkoj potrazi za daškom vazduha. Bila su mu potrebna tri pokušaja da barem malo kiseonika uvuče u pluća. Nije to bilo obično spavanje, izgubio je svest i počeo je da se davi u sebi. Ali kada otvori oči, shvati da je okružen novom pomrčinom.

Slep sam.

Možda je teško disao zbog položaja tela. Ležao je ničice i obe ruke bile su mu vezane iza leđa, zglobovi kao stegnuti hladnim kleštima. *Lisice?* Prvo što čovek u takvoj prilici uradi jeste da pokuša da se podigne, klekne na kolena i stavi tačku na teške muke zbog nedostatka vazduha. Oseti kako mu mišići škripe, a udovi s mukom počinju da se pokreću. Bila je to teška i naporna operacija.

Go sam. Boli me grudni koš.

Kiseonik opet poče da mu napaja mozak, a svetle tačkice zaigraše mu u vidnom polju. Ne, nije izgubio vid: ono što se nalazilo oko njega govorilo mu je da je izronio ni iz čega.

Gde se nalazim? Ko sam?

Oseti se izgubljeno. Potpuni mrak bio je napolju, ali i u njemu samom.

Ko sam, gde sam?

Osim dobovanja kiše koje se čulo u daljini, jedini orijentir bio je miris. Mesto je smrdelo. Na ustajalu vodu, ali isto tako i na nešto drugo.

Na smrt.

Bio je prozebao i počeo je da kašlje. Iznenadi ga tutnjava. Nastavi da kašlje i da osluškuje, računajući koliko je vremena potrebno da eho povrati zvuk. U očaju iskoristi svoj glas kao lokator, da sazna koliki je prostor u kom se nalazi. Ponovi eksperiment, oslonivši se na kolena, okrećući se oko sebe. To nije bilo dovoljno. Onda udari leđima i pokuša da se uspravi. Prvi put pade na bok. Ponovo pokuša uz najveći oprez i onda shvati da je uspeo.

Zagazio je nogama u nekakvu ljigavu i vlažnu kašu, ali je ispod nje mogao da oseti i masu od tvrdog kamena, sigurno obrađenog. Činjenica da nije u nekoj jami u zemlji malo ga ohrabri. Zato što se iz jame ne može pobeći. Iz neke zgrade može. Uvek postoji ulaz, a, saglasno tome, i izlaz.

Sa namerom da ga pronade po svaku cenu, krenu napred po mraku. Pod je bio neravan, ali je on ipak uspevao da održi ravnotežu. Nadajući se da nikakva prepreka ne može da ga spreči dok hoda, nastavi da se kreće napred bez previše opreza, u očekivanju da će naići na zid. Pošto nije mogao da ispruži ruke ispred sebe, morao je da se pomiri sa sudbinom da će udariti u njega.

Udar, mada blag, opet mu izazva onaj osećaj pritiska u grudima. Udahnu i sačeka da prođe.

Onda prisloni levi obraz uza zid. Na sam dodir odmah oseti nešto glatko. Nešto poput vulkanske stene. Odluči da nastavi da se trljanjem vuče duž te površine, sve dok ne pronade neka vrata ili otvor. Napravi prvi korak, ali ga kamena izbočina natera da se spotakne i izazva mu

oštar bol u prstima na nogama. Poželeo je da je šutne, i to više iz besa nego što ga je stvarno zbolelo, ali se uzdrža i nastavi sa najvećim mogućim oprezom. Kako se malo-pomalo vukao napred, sve više je sticao predstavu o ambijentu u kom se nalazio. Otkri da nema oštrih ivica koje bi prekinule njegovo kretanje.

Nalazio se u kružnoj prostoriji.

Materijal koji je korišćen za njenu izgradnju bile su kamene ploče naslagane jedna preko druge, što ga navede na pomisao na nešto mnogo staro. Najpre nije pretpostavio da je toliko prostrana. Međutim, što je dalje išao, sve više je postajao svestan koliko mu je ta predstava bila pogrešna. Izgledalo je da zid nema kraja. *Gde li su vrata? Prokletstvo.* Hladnoća kamena počela je da mu se uvlači pod kožu. Podilazila ga je jeza i osećao je kako mu se sopstveni dah kondenzuje ispred lica. Ako što pre ne izađe odavde, mogao bi da se smrzne i umre. Ali prestade da misli na to kada ispruži nogu da napravi ko zna koji korak po redu. Ukoči se. Dodirnuo je nešto što mu je delovalo poznato.

Stena na koju je naleteo malopre.

U početku je to bila samo intuicija. Sve bi dao da ostane na tome, da ne mora da razbija glavu oko te stvari koja mu oduzima svaku nadu. Naprotiv, gotovo odmah, ta „stvar“ poprimi jezivu konzistenciju izvesnosti od koje se ledi krv.

Vrteo se ukруг. Nije bilo nikakvog otvora u prostoriji.

Kao grob, pomisli. *Moj grob.* Nije bilo logično: samo njegovo prisustvo tu na nepobitan način dokazivalo mu je da postoji put kojim se ulazi. Ali je taj srećni zaključak odbačen jednim isto tako validnim.

Neko ga je zazidao unutra. Živog zazidao.

Jednim bokom osloni se na zid i pusti da sklizne na pod, pa se tu šćućuri. Oseti kako mu čitavo telo zahvata bojazan u obliku vrelog plamena. Panika je bila otrov za razum. Pokuša da je odbaci i da povrati kontrolu. Ali se bojazan pojačavala. *Ko sam, gde sam? Ko sam, gde sam? Ko sam, gde sam?...* Onda oseti kako mu nešto mlako lagano curi iz nosa

i duž usana. Kap pređe preko ivice usta i on oseti ukus lepljive tečnosti. Krv. Njegova krv.

Krvarenje iz nosa.

Nikada nije uspeo da sazna od čega zavisi, niti da predvidi kada će mu se to dogoditi, a moglo je da se dogodi u bilo kom trenutku. Jedino što je bilo sigurno jeste da sada ta neprijatnost čini deo njega, kao telesna ili karakterna crta. Neprijatan detalj na koji je navikao i sa kojim se saživeo. Nikada nije shvatio zašto je Gospod hteo da mu usadi taj mali i mučni nedostatak. Sada, nakon toliko vremena, znao je. Učinio je to da bi u tom danu patnje mogao da se svim snagama uhvati za tu pojedinost i da je iskoristi da svoje pamćenje izvuče iz mraka.

Moje ime je Markus, reče u sebi, i patim od krvarenja iz nosa.

Ostatak sećanja sledio je kao nezaustavljivi talas. *Ja sam sveštenik. Pripadam Svetom redu ispovednika, koji je odgovoran pred Duhovnim sudom. Poslednji sam sastavni deo mog bratstva. Niko ne zna za mene, niko ne poznaje moj identitet.* Onda poče da ponavlja ono čemu su ga podučili: „Postoji mesto na kom se svet svetlosti susreće sa svetom tame. Tu se sve događa: u zemlji senki, gde je sve nepostojano, konfuzno, neizvesno. Ja sam čuvar koji je postavljen da brani tu granicu. Zato što povremeno ponešto uspeva da prođe... Ja sam lovac na mrak. I moj zadatak je da ga vratim nazad.“

Poče da se smiruje. Zato što je njegov najgori košmar – veći od toga da je živ sahranjen u nekoj kripti – bio da zaboravi ko je... *Po drugi put.*

Pre mnogo godina, imao je pomračenje svesti, u bolničkom krevetu u Pragu, nakon što su ga upucali u glavu u hotelskoj sobi. Amnezija je bila ravni okean, nepomičan, bez vetra i morskih struja. Nije moglo da se plovi i nikada se ništa nije događalo. Bio je nepokretan, u stalnom očekivanju pomoći koja nikada neće stići.

Ali se onda jedne noći pored tog kreveta pojavio Klemente – njegov vodič – i ponudio mu istinu o njegovoj prošlosti, u zamenu za svečano obećanje da će mu biti dužnik u ostatku života. Prihvatio je. Niko nije mogao da mu povрати stara sećanja, ali je od tog trenutka imao način da